

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 25. listopadu 2021 ve věci č. 63703/19 – Mucha proti Slovensku

Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu ke stěžovateli, který byl mj. za trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině odsouzen k dlouhodobému trestu odnětí svobody stejným senátem vnitrostátního soudu, který předtím schválil dohodu o vině a trestu se spolupachatelem stěžovatele. Odsuzující rozsudky schvalující dohodu o vině a trestu spolupachatelů stěžovatele svým zněním zasahovaly do presumpce neviny stěžovatelovy a s ohledem na jejich význam v řízení proti stěžovateli vyvolaly objektivně pochybnosti o nestrannosti rozhodujícího senátu.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl v roce 2012 společně s dalšími devíti lidmi obviněn z trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině, jakož i ze spáchání několika dalších násilných trestných činů. Jelikož osm obviněných projevilo ochotno uzavřít dohody o vině a trestu, bylo rozhodnuto o stíhání všech osob v samostatných řízeních. V průběhu let 2012 a 2013 specializovaný trestní soud schválil dohody o vině a trestu s osmi obviněnými. Soud rozhodoval vždy ve stejném složení a odsuzující rozsudky, jimiž byly dohody o vině a trestu schváleny, obsahovaly pouze zkrácené odůvodnění. Výrokové části rozsudků jsou formulovány stejně jako běžné odsuzující rozsudky, tj. soud uznává vinu obviněného ze skutkově vymezeného trestného činu a ukládá mu trest. Dohody o vině a trestu a odsuzující rozsudky odkazovaly taktéž na stěžovatele (označeného iniciálami nebo přezdívkou), když uváděly, že dával pokyny týkající se páchání předmětné trestné činnosti, bral si část výnosů získaných z vydírání a níže postaveným členům organizace ukládal finanční postihy.

Stěžovatel byl v roce 2013 shledán vinným ze spáchání trestných činů, jejichž skutková podstata byla totožná se skutky vymezenými v dohodách o vině a trestu a odsuzujících rozsudcích týkajících se jeho spolupachatelů, za což mu byl uložen trest odnětí svobody v délce 23 let. Soud rozhodoval opět ve stejném složení. V průběhu hlavního líčení proti stěžovateli spolupachatelé přitom vypovídali jako svědci. Dva z nich sice vypovídat odmítli, jejich vyjádření z přípravného řízení byla i tak před soudem přečtena. Soud totiž považoval odsouzení spolupachatelů stěžovatele za „věcnou a homogenní součást projednávané věci“. V rámci odůvodnění rozsudku soud sice uznal, že veškeré svědecké výpovědi usvědčující stěžovatele pocházejí převážně od spolupachatelů, kteří spolupracovali s policií, pouze tato skutečnost však nepostačovala ke zpochybnění předmětných výpovědí. Usvědčující výpovědi byly podpořeny dalšími (byť nepřímými) důkazy, např. znaleckými posudky, a převážily nad svědeckými výpověďmi učiněnými ve prospěch stěžovatele.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel na poli čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy namítal, že mu bylo odepřeno právo na projednání jeho věci nestranným soudem a právo na presumpci neviny.

Soud uvedl, že stěžovatel nezpochybňuje celkovou spravedlivost trestního řízení (*a contrario Adamčo proti Slovensku*, č. 45084/14, rozsudek ze dne 12. listopadu 2019). Jeho námitky spočívají v tom, že byl souzen a odsouzen týměž soudním senátem, jenž předtím odsoudil jiné osoby za trestné činy spáchané společně se stěžovatelem, a že tyto činy vymezil tak, že bylo zřejmé, že se na nich podílel i stěžovatel. Obě uvedené námitky stěžovatele se tak týkají v podstatě totožného problému. Projednávanou stížnost Soud tudíž posoudil zejména z pohledu požadavku na projednání věci nestranným soudem. Současně přihlédl k právu stěžovatele na presumpci neviny.

Úvodem Soud připomněl obecné zásady týkající se požadavku na projednání věci nestranným soudem shrnuté ve věci *Meng proti Německu* (č. 1128/17, rozsudek ze dne 16. února 2021, § 42–52). Soud v takových případech zkoumá, zda existují zjiitelné skutečnosti, které mohou vyvolat pochybnosti o nestrannosti soudu, a to zcela nezávisle na osobním chování některého z členů tohoto orgánu. Samotná obava ohledně nestrannosti přitom nestačí, rozhodující je, zda je objektivně odůvodněná. Z uvedeného plyne, že ke zpochybnění nestrannosti soudu v následných případech není dostatečná samotná skutečnost, že soudce či senát ve stejném složení rozhodoval v minulosti případy týkající se stejné či podobné trestné činnosti. Problematické je, pokud předchozí rozhodnutí obsahuje podrobné hodnocení účasti osoby, která dosud nebyla sama souzena, na spolupachatelství trestného činu. S ohledem na okolnosti dané věci to může vést ke vzniku objektivně odůvodněných pochybností, že vnitrostátní soud má již na počátku soudního řízení s touto osobou předpojatý názor na otázku její viny, a tedy není nestranný.

Ve vztahu k projednávané věci Soud poznamenal, že ačkoli rozhodoval ve věci stěžovatele a jeho spolupachatelů vnitrostátní soud ve stejném složení, byl tento senát složen z profesionálních soudců, u nichž je namístě předpokládat, že by měli vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem být schopni odlišit závěry, ke kterým dospěli v různých řízeních. Rozhodující senát navíc odsuzujícími rozsudky, kterými byly schváleny dohody o vině a trestu spolupachatelů, nebyl ve věci stěžovatele nijak vázán. V trestním řízení proti stěžovateli byly provedeny i jiné důkazy, které rozhodující senát vedly k vlastním skutkovým a právním zjištěním a závěrům. Navzdory těmto relevantním skutečnostem však Soud musí přezkoumat, zda předchozí rozsudky týkající se spolupachatelů obsahovaly zjištění, která skutečně předjímala otázku stěžovatelovy viny.

Oproti věci *Meng proti Německu* (cit. výše) nebyla vina spolupachatelů stěžovatele založena na posouzení důkazů v hlavním líčení, nýbrž na základě schválení dohody o vině a trestu, v níž se spolupachatelé k vině doznali. Podle Soudu není rozhodující skutečnost, že předchozími odsuzujícími rozsudky byla schválena dohoda o vině a trestu, a to ze dvou důvodů. Zaprvé, dohoda o vině a trestu je na Slovensku schvalována odsuzujícím rozsudkem, který má obdobnou podobu jako ty vynášené v klasickém hlavním líčení. Zadruhé, odsuzující rozsudky obsahovaly podrobný popis skutkové podstaty trestných činů, přičemž podle informací dostupných Soudu prováděl vnitrostátní soud při schvalování dohody o vině a trestu své posouzení v širším skutkovém a procesním kontextu. Přestože tedy odsuzující rozsudky, jimiž byla schválena dohoda o vině a trestu, neshledávají přímo vinu stěžovatele, jsou mohou v zásadě vyvolat pochybnosti o tom, zda jimi nebyla otázka viny stěžovatele předjímána.

Odkaz na jinou osobu, která bude v budoucnu teprve souzena, v odsuzujícím rozhodnutí přitom může podle Soudu spustit požadavek na presumpci nevinu této osoby. V tomto směru Soud připomněl, že k porušení presumpce nevinu dochází tehdy, pokud soudní rozhodnutí nebo prohlášení úřední osoby týkající se osoby obviněné ze spáchání trestného činu vyjadřuje názor, že dotčená osoba daný trestný čin spáchala, a to ještě předtím, než byla skutečně na základě zákona její vina prokázána. V tomto ohledu je rozhodující především použitý jazyk, ale také kontext, v němž byl předmětný výrok učiněn (*Karaman proti Německu*, č. 17103/10, rozsudek ze dne 27. února 2014, § 63). Ačkoli je všeobecně uznáváno, že při rozhodování o trestní odpovědnosti v komplexních případech je možné odkázat rovněž na zapojení osob, které mohou být teprve v budoucnu samy trestně stíhány a souzeny, rozhodnutí je v takových případech nutné formulovat způsobem, který předejde jakémukoli možnému předběžnému úsudku o vině dotčené osoby, tj. nedojde k ohrožení jejího spravedlivého procesu (tamtéž, § 65; rovněž rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 18. března 2021 ve věci *Pometon SpA proti Komisi*, C-440/19, § 63).

Co se týče uplatnění uvedených zásad na projednávanou věc, vzhledem k povaze trestného činu organizované zločinecké skupiny bylo při schvalování dohod o vině a trestu podle názoru Soudu nezbytné odkázat rovněž na činnost jiných osob, nevyjímaje stěžovatele. Samotné odkazy na stěžovatele však nebyly vnitrostátními soudy formulovány tak, aby z nich bylo zřejmé, že stěžovatel bude teprve později souzen a že dosud nebylo o jeho trestní odpovědnosti rozhodnuto. V dohodách o

vině a trestu a odsuzujících rozsudcích byla účast stěžovatele na trestné činnosti konkrétně vymezena, byť byl stěžovatel označen pouze iniciálami. Vzhledem k tomu, že rozhodující senát považoval odsouzení spolupachatelů stěžovatele za „věcnou a homogenní součást“ věci stěžovatele, měl podle názoru Soudu na první pohled zřejmou motivaci rozhodnout v souladu s předchozími odsuzujícími rozsudky schvalujícími dohody o vině a trestu. Jakákoli rozporná zjištění v jednom případě by totiž mohla narušit důvěryhodnost rozhodnutí v případech ostatních (*Navalnyy a Ofitserov proti Rusku*, č. 46632/13 a 28671/14, rozsudek ze dne 23. února 2016, § 108). Navíc Soud upozornil, že odsouzení stěžovatele se z velké míry zakládalo na výpovědích spolupachatelů, kteří dříve uzavřeli dohody o vině a trestu, a proto byli sami motivováni nepopírat své dřívější výpovědi podané právě při sjednávání vlastních dohod o vině a trestu.

Z uvedených důvodů dospěl Soud k závěru, že rozsudky ve věcech spolupachatelů byly zjevně předpojaté v neprospěch stěžovatele, což vedlo k narušení jeho práva na presumpci neviny. S ohledem na významnou roli odsuzujících rozsudků v řízení proti stěžovateli poté podle Soudu vyvstaly objektivně oprávněné pochybnosti o nestrannosti rozhodujícího senátu, který v řízení proti stěžovateli rozhodoval ve stejném složení jako při schvalování dohod o vině a trestu jeho spolupachatelů. Uvedená vada navíc nebyla napravena ani soudy vyšší instance při rozhodování o opravných prostředcích. Soud proto shledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.